

Svet slovenske ilustracije, ovit v baldahin

Knjižni sejem Po lanskem častnem gostovanju v Frankfurtu se danes začenja še slovenski častni nastop na sejmu knjig za otroke v Bologni

Do četrtka na bolonjskem sejmišču poteka 61. sejem otroških knjig. Častna gostja sejma – Slovenija – ima po besedah direktorice Javne agencije za knjigo Katje Stergar jasno nalogo: glavni cilj in namen je predstaviti aktualno slovensko ustvarjalnost na področju otroške in mladinske literature širšemu italijanskemu in mednarodnemu občinstvu, spodbuditi prevode slovenskih knjig v tuje jezike ter nagovoriti slovenske založbe, da povečajo prihodke od prodaje avtorskih pravic, in krepi njihovo prisotnost v mednarodnem okolju.

IGOR BRATOŽ

Med 3520 prijavljenimi ilustratorji iz 81 držav je bilo za prestižno 58. razstavo ilustracij na bolonjskem knjižnem sejmu izbrano delo slovenske ilustratorke Ane Maraž, med 346 finalistov za razstavo je bila uvrščena tudi knjiga Marte Bartolj *A smo že tam?*, ki jo je izdala založba Miš, komisija je njeno knjigo uvrstila med 100 izjemnih slikanic iz 40 držav na razstavi *Neverjetna policia BRAW*, na kateri so izbrane knjige, ki so kandidirale za nagrado *BolognaRagazzi*. Po informaciji Katje Stergar bosta obe avtorici na sejmu skupaj vodili tudi praktično delavnico, svojo delavnico bo v Bologni imela tudi Maja Kastelic, ki ji je pred leti ta razstava odprla vrata v svet.

Današnjega slovesnega odprta sejma in slovenskega častnega gostovanja se bodo udeležili predsednik bolonjskega sejmišča Gianpiero Calzolari, bolonjski župan Matteo Lepore, vodja kulture deželice Emilija - Romanja Mauro Feliciori, državni sekretar na ministrstvu za kulturo Marko Rusjan, direktorica Javne agencije za knjigo Katja Stergar, posebni predstavnik italijanske vlade za projekt častne gostje Italije na frankfurtskem knjižnem sejmu Mauro Mazza, predsednik Zveze italijanskih založnikov Innocenzo Cipolletta, predsednica Mednarodne zveze založnikov Karine Pansa in predsednik Federacije evropskih založnikov Ricardo Franco Levi.

Polnokrva umetniška zvrst

Direktorica JAK Katja Stergar je v pogovoru za *STA* na začetku meseca omenila, da je bolonjski sejem bolj kot na avtorje besedil osred-

Za prestižno bolonjsko razstavo ilustracij je žirija kot edino slovensko predstavnico izbrala Ano Maraž, njeno ilustracijo iz knjige *Protideževna juha* Majde Koren, ki jo je lani izdala založba Sodobnost International.

Želim si, da bi se vsem, ki delujejo na področju knjig za otroke in mlade, odprlo precej vrat.

KATJA STERGAR, direktorica JAK

točen na ilustratorje, zato je tudi pri slovenskem nastopu večji podarek na ilustraciji. Ilustratorje je za predstavitev na razstavi *In kaj se je zgodilo potem?* in v katalogu v sodelovanju s slovenskim Centrom ilustracije izbrala strokovno skupina, ki je oblikovala izbor dvanajstih izpostavljenih avtorjev (Maja Kastelic, Polona Lovšin, Andreja Peklar, Lila Prap, Damijan Stepančič, Hana Stupica, Igor Sinkovec, Alenka Sottler, Peter Škerl, Huiqin Wang, Ana Zavadvav, Maša P. Žmitek), dodatnih 32 avtorjev za razstavo in še 15 avtorjev, ki so predstavljeni le v katalogu. »Za avtorje sejem namreč ne nudi izrazitih možnosti. Pretekle izkušnje so pokazale, da je predstavitev posameznih del in avtorjev na sejmu nesmiselna, v mestu pa morajo biti dogodki osredotočeni na komunikacijo z italijanskim splošnim občinstvom, ne pa z mednarodnim

strokovnim. Pomembna je tudi lokacija nastopov. Knjižnicam v Bologni smo tako ponudili nabor dogodkov z avtorji in knjigami, ki so bile v zadnjem času prevedene v italijanščino.«

Na novinarski konferenci pred častnim gostovanjem Slovenije na knjižnem sejmu v Bologni je ministrica Asta Vrečko poudarila: »Knjižni sejem v Bologni je eden od najstarejših in najpomembnejših na področju otroške in mladinske literature. Slovenija bo imela veliko razstavo slovenske ilustracije, predstavili se bomo z izjemnim pavilonom ter odlično otroško in mladinsko književnostjo. V Sloveniji imamo vrhunske ilustratorje, gre za polnokrvo umetniško zvrst, ki pogosto popularizira mladinsko in otroško književnost. Poleg uspešne zastavitve mednarodnega delovanja Slovenije kot države literature nadaljujemo tudi delo za promocijo branja, ki smo ga začeli z *Ljubljanskim manifestom* o poglavljenem branju.«

Katja Stergar je dodala: »Želim si, da bi se vsem, ki delujejo na področju knjig za otroke in mlade, odprlo precej vrat. V tujini še vedno zelo pozitivno odmeva naša predstavitev na sejmu v Frankfurtu – tudi tam je tretjina avtorjev ustvar-

jala tudi za otroke in mladino, kar pomeni, da smo pridobili vidnost. Želimo si, da bi se vidnost in povečanje ugleda kazala v dobrih poslovnih rezultatih s prodajo pravic slovenskih založnikov, v novih neposrednih poslih slovenskih ilustratorjev s tujimi založniki, z večjo prisotnostjo naših avtorjev na odmevnih festivalih ter na policah uveljavljenih založb.«

Dialog med ilustrirano knjigo in ilustracijami

Razstavo v Bologni je v sodelovanju z Javno agencijo za knjigo pripravil Center ilustracije, oblikovali sta jo arhitektki Sara & Sara (Sara Badovinac in Sara Škarica), pri postavitvi sta izhajali iz danosti prostora, izbora avtorjev ter njihovih del, ki ga je opravila strokovna skupina JAK (Suzi Briceelj, Marija Nabernik, Gaja Kos, Tina Bilban, Tanja Komadina in Ivan Mitrevski). Za videz razstave je poskrbela oblikovalka Centra ilustracije Ajda Fortuna.

V razstavnem baldahinu, dolgem več kot dvajset metrov (povezuje ga stropni kolaž, ki sta ga ustvarili Eva Mlinar in Hana Stupica), je s knjigami, originalnimi deli in povečavami predstavljenih dvanajst avtorjev. Drugi del raz-

Za videz razstave je poskrbela oblikovalka Centra ilustracije Ajda Fortuna, stropni kolaž razstavnega baldahina sta ustvarili Eva Mlinar in Hana Stupica. FOTO CENTER ILUSTRACIJE/FACEBOOK

stavnega prostora z izbranimi knjigami ter reprodukcijami gosti 32 avtorjev ter razgrnjeni katalog. Ta na oblikovanem stojalu z biografijskimi in izbranimi ilustracijami predstavlja 59 avtorjev in ponudi skupni vpogled v svet izvirne slovenske ilustracije. Vsak dan ob 12. uri bo organizirano vodenje po razstavi slovenske ilustracije.

»Svet slovenske ilustracije smo slovesno ovili v baldahin, ki v živahem sejemskem okolju ustvarja intimno zavetje pred siceršno zvočno ter vizualno nasičenostjo,« sta zapisali arhitektki Sara & Sara. »Prostorska zasnova razstave črpa navdih iz koncepta renesančnih italijanskih knjižnic, ki so spod-

bujale zbranonost z upoštevanjem proporcev, centralne kompozicije in naravnega svetlobnega vira. Ključna točka oblikovanja razstave je vzpostavitev dialoga med ilustrirano knjigo in ilustracijami v originalni ali reproducirani obliki [...].«

Direktorica bolonjskega knjižnega sejma Elena Pasoli je na začetku leta za *Delo* povedala: »Zaradi lepe kulturne dediščine, osrednjega mesta v Evropi ter odličnosti na področju otroške književnosti in ilustracije je Slovenija odlična država za začetek sedmega desetletja sejma otroških knjig v Bologni. Še več, dialog in kulturna prepletenost med našima državama sta vedno izri-

sovala vzemirjive poti, z enakim entuziazmom se pripravljamo na bogat program razstav, predstavitev in pogovorov, ki bodo očarali založniško srenjo, ko se bo aprila zbrala v Bologni. [...] Počasni smo, da je članica letošnje žirije Tina Bilban, dobra slovenska poznavalka otroške književnosti, veseli nas, da tudi tako poudarimo naše vezi in zastavimo program slovenskega častnega gostovanja na tokratnem bolonjskem sejmu.« V javljanju prek videopovezave na zadnjo novinarsko konferenco na ministrstvu za kulturo je direktorica bolonjskega sejma dodala, da bo slovensko gostovanje »velika stvar« in da so velika tudi pričakovanja.

Evropske turneje v času inflacije

Glasba v živo Spoprijemanje z naraščajočimi stroški in prenatrpanimi trgi je izziv za celotno industrijo

Za povernitveno obdobje koncertnega dela glasbenega posla je značilna ekspanzija nastopanja v živo. Nekaj časa zatirana želja po turnejah, nastopanju pred občinstvom v čim več državah, se šele letos v celoti uresničuje.

ZDENKO MATOŽ

Pogledali smo, kako potekajo evropske turneje v novi resničnosti, ki jo kroji inflacija. To je bila ena od tem konferenčnega dela letošnjega *Menta*. Evropski koncertni trg se spopriema s številnimi izzivi, kot so naraščanje stroškov turnej, organizacije koncertov in festivalov, vse višji honorarji glasbenikov in posledično vse dražje vstopnice. Pojavlja se tudi vprašanje, kako obvladovati zgoščeno koncertno ponudbo in prezasedenost koncertnih prizorišč ter uskladiti razpoložljivost najbolj iskanih izvajalcev. Dodatna težava je najti priložnosti za nove izvajalce v tako konkurenčnem okolju.

Barbara Šubrtová je dolgoletna festivalska in koncertna organizatorica na Češkem. Vodi serijo dogodkov crave, na katerih klubski elektroniki združuje z nastopi v živo in se osredotoča na večjo zastopnost žensk ter kvirovskih ustvarjalcev. Nastopa predvsem v vlogi promotork in organizatorke dogodkov. O popandemični koncertni sceni v Evropi pravi, da »naraščajoči honorarji izvajalce vodijo do dragih vstopnic, kar na neki točki pomeni manj obiskane koncerte. Nujno je treba opozoriti na usodo manjših koncertnih prizorišč, ker se številni neodvisni klubi in prizorišča zapirajo, ne le zaradi posledic pandemije. V Veliki Britaniji je bilo lani zaprtih več kot sto neodvisnih glasbenih klubov.«

Naraščanje stroškov na vseh ravneh

Največji izziv je naraščanje stroškov na vseh ravneh. V to so vpleteni vsi, ki delajo v industriji dogodkov, od promotorjev na eni strani in umetnikov na drugi. Tu so še agenti in podporno podjetje za delovanje nekega kluba ali koncertne dvorane ter ekipa oseba, ki spremlja glasbenike na turneji. Izzivi na tej ravni niso le evropski, temveč so globalni.

Jeroen van den Bogert je začel glasbeno kariero kot neodvisni organizator koncertov, ki je delal za različna prizorišča na Nizozemskem. Pravi, da je preslabo plačano podporno glasbeno osebo, ki premore celo paleto dejavnosti, da se neki dogodek izvede, že kar vseevropski pojav. »Vse te storitve so se podražile, kakor tudi honorarji nastopajočih, kar

Po pandemičnem premoru je trajalo nekaj mesecev oziroma kakšno leto, da so se vrnile na odre številne zasedbe, ki so več let mirovale in hočejo zdaj nadoknaditi zamujeno. Pridružile so se jim nove skupine, tako da imamo nekakšno inflacijo glasbenih zasedb po Evropi.

ROK KOŠIR

vpliva na dvig cen vstopnic, kar pomeni manjši obisk in manj za sluzka za vse. Glasbeniki praviloma zaslužijo manj kot pred pandemijo, vendar še vedno bolje od večine drugih v shemi koncertne industrije. Najbolj neugodno je za izvajalce, ki se uveljavljajo in nastopajo na prizoriščih do zmogljivosti 600 ljudi. Tistim, ki prodajo več kot tisoč vstopnic, je namreč lažje nekoliko dvigniti ceno vstopnice. Tako tudi manjša prizorišča bijejo večni boj na stroškovni ravni.«

Iskanje ekonomskega ravnovesja

Adrien Kremel vodi francosko booking agencijo Voulez-Vous Dancier, ki razpolaga z eklektičnim katalogom izvajalcev. Dela z uveljavljenimi in uveljavljajočimi se ustvarjalci, cilj njegove agencije je oblikovati dolgoročno strategi-

Joker Out so navdušili estonsko občinstvo. FOTO VITA OREHEK

jo za razvoj glasbenikove kariere. »Novi izzivi nas silijo v iskanje ekonomskega ravnovesja, da najdemo drugačne načine delovanja in bolj učinkovito organiziramo turneje. Očitna je razlika med uveljavljenimi umetniki in umetniki na začetku kariere. Menim, da je ravno tem treba nameniti največ pozornosti in morebitne pomoči pri reševanju težav z organizacijo turnej. Vsekakor so zdaj turneje praviloma precej krajše, kot so bile pred pandemijo.«

Zanimiv je še en fenomen, ki je posledica spremenjenih koncertnih razmer. Vse pogostejše glasbene zvezde največjega formata poleti ne sodelujejo na velikih evropskih glasbenih festivalih, saj je izkupiček premajhen. Prej so poleti praviloma krožile od festivala do festivala, zdaj pa raje lasje nekoliko dvigniti ceno vstopnice. Tako tudi manjša prizorišča bijejo večni boj na stroškovni ravni.«

Joker Out na turneji

Pozanimali smo se tudi, kako je z evropskimi turnejami slovenskih izvajalcev, in sicer zasedb, ki imata drugačen slogovni pristop in drugačno občinstvo, Joker Out in Širom.

Joker Out so se nedavno vrnili z evropske turneje. Kot nam je povedal Kris Guštin, sta jo organizirala njihov »booking agent iz

agencije Wasserman in naš menedžer. Booking agent se dogovori za koncerte, pogoje in datume, nato pa menedžer pripravi celotno logistiko, se pravi, uredi transport, prenočišča, sestavi ekipo in vse, kar je treba.« Pravi, da so turneje vedno bile velik finančni zalogaj za izvajalce. »Predvsem za izvajalce naše velikosti, ki smo se ravno začeli prebijati na evropski trg, na katerem pogosto prodane vstopnice ne odtetajajo stroškov prevoza, prenočišča in plač izvajalca ter ekipe. Inflacija v zadnjih letih to seveda še otežuje, a se je počasi glasbeni trg temu prilagodil z višjimi cenami vstopnic.«

Joker Out so letos imeli 19 koncertov v 18 mestih in 12 državah, čakajo jih še trije v Veliki Britaniji. Cena vstopnic za posamezen koncert se določijo glede na velikost prizorišča, povpraševanje po izvajalcu, lokalni standard in splošno kulturo obiskovanja koncertov v določenem kraju.

Joker Out so z obiskom koncertov zelo zadovoljni. »Obiskavnost se je razlikovala po Evropi. V državah, v katerih smo močni, kot na Finskem in Nizozemskem, smo igrali za množice od 1500 do 2000 ljudi, v državah, v katerih še nismo veliko igrali, kot v Nemčiji in Franciji, pa smo nastopili za od petsto- do tisočglavo občinstvo.

Vselej so bile dvorane lepo zapolnjene in občinstvo navdušeno.«

Guština smo vprašali, na podlagi česa določijo dolžino turneje. »Dolžina turneje se določijo glede na povpraševanje, strategijo teritorijev in zasedenost izvajalca. V našem primeru smo se odločili za enomesno turnejo, s katero smo pokrili veliko držav, ki jih lani nismo mogli,« je dodal.

Širom po Evropi

Rok Košir dela s Širom kot njihov booking agent in menedžer, skrbi za njihove koncerte, turneje, finance, z njimi hodi na turneje kot menedžer, saj se v sodobnem glasbenem poslu te vloge vse bolj prepletajo.

Tudi Širom so se nedavno vrnili z evropske turneje, kmalu pa bodo odšli na še eno. Kot nam je povedal Košir, »so bili Širom lani na več evropskih turnejah, najdaljšo so imeli marca, ko so po dolgem in počez prepotovali Evropo z Anglijo in Škotsko vred, kar je skupini poleg zadovoljstva ob nastopanju in uspeha pri občinstvu prineslo določeno zasičenost in utrujenost. Zato smo se letos odločili, da bomo ubrali nekoliko drugačno pot, in sicer z več krajšimi turnejami in posameznimi koncerti na festivalih, delno tudi zato, ker potrebujejo čas za pripravo novega

kakšno leto, da so se vrnile na odre številne zasedbe, ki so več let mirovale in hočejo nadoknaditi zamujeno. Pridružile so se jim nove skupine, tako da imamo nekakšno inflacijo glasbenih zasedb po Evropi. Tako številna ponudba je v določenem sektorju, predvsem na klubski sceni, povzročila, da organizatorji ponujajo nižje honorarje, saj imajo, če se s kom ne dogovorijo za koncert, v vrsti številne zasedbe, ki so pripravljene nastopiti za manj ali skoraj brez honorarja.«

Dodatni projekti glasbenikov

Obe inflaciji skupaj sta povzročili, da je turneje težje načrtovati, težko se je izogniti prostim dnevom med turnejami, kar pomeni nižje honorarje, višje stroške in s tem manj zaslužka, tako da se številni glasbeniki vse bolj ukvarjajo tudi z drugimi projekti, gledališčem, učenjem in podobno.

Širom so imeli lani nekaj več kot 50 koncertov, od tega večino v tujini, najbolj zahodno v Barreiru na Portugalskem, najbolj vzhodno v Plovdivu v Bolgariji, na jugu v Neaplju, na severu v Stavangerju na Norveškem, pa vmes še v številnih drugih mestih in državah. Letošnje leto so začeli s festivalom v Atenah ter izpeljali krajšo italijansko turnejo s koncerti v Torinu, Folignu in Firencah.

Dolžine turnej so odvisne od več dejavnikov. Skupina poleg nastopanja potrebuje čas za ustvarjanje, druge projekte, navsezadnje svoje, bližnje in družino, kar je eno, drugo so ponudbe organizatorjev, tretje ponujeni honorarji. Cene vstopnic za posamezne koncerte v večini primerov določijo organizator, ki najbolje pozna lokalno okolje, občinstvo in njihove navade, zato je odločitev o ceni vstopnic njegova.

O obisku koncertov skupine Širom v tujini je Košir povedal, da »je bil zadnji album *Utekočinjeni prestol preprostih* doslej v mednarodnih glasbenih krogih najbolje sprejet. To se je poznalo tudi na obisku, saj je bilo vse manj koncertov pred nekaj deset obiskovalci, kar nekaj pa tudi zelo dobro obiskanih, tudi s po več sto poslušalci, in razprodanih, kot na primer koncert v slovitom londonskem klubu Cafe Oto.«

BARBARA ŠUBRTOVÁ